

UCZEŃ PRZERÓŚŁ MISTRZA

metoda projektu w edukacji wczesnoszkolnej

DIAGNOZA FUNKCJONOWANIA DZIECKA W OPARCIU O INTELIGENCJE WIELORAKIE

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**UCZEŃ
PRZERÓŚŁ
MISTRZA**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

DIAGNOZA FUNKCJONOWANIA DZIECKA

W OPARCIU O INTELIGENCJE WIELORAKIE

PUBLIKACJA BEZPŁATNA, współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

ZESPÓŁ AUTORSKI:

- Halina Gąbka,
- Teresa Radomska,
- Małgorzata Trybuś,
- Zofia Żółtak.

WYDAWCA:

Global Trade Industry
ul. Szosa Lubicka 168 B
87-100 Toruń

BIURO PROJEKTU:

“Uczeń przerósł mistrza - metoda projektu w edukacji wczesnoszkolnej”

ul. Szosa Lubicka 168 B, 87-100 Toruń
e-mail: projekt@global-industry.eu
strona www: uczenprzeroslmistrza.pl

ISBN: 978-83-64-914-02-7

DIAGNOZA FUNKCJONOWANIA DZIECKA

W OPARCIU O INTELIGENCJE WIELORAKIE

Spis treści

1. WSTĘP.....	4
2. WARUNKI I ZLECENIA PROCESU DIAGNOSTYCZNEGO.....	6
3. OSIĄGANIE KLUCZOWYCH KOMPETENCJI PODSTAWY PROGRAMOWEJ W OPARCIU O INTELIGENCJE WIELORAKIE.....	10
4. DIAGNOZA POSTAW KSZTAŁTOWANYCH NA I ETAPIE EDUKACYJNYM.....	25
5. SYTUACJE DIAGNOSTYCZNE.....	35
BIBLIOGRAFIA.....	44
ZAŁĄCZNIKI :	
• ZAŁĄCZNIK A - DIAGNOZA INDYWIDUALNA KOMPETENCJI WYJŚCIOWYCH DLA UCZNIWA.....	45
• ZAŁĄCZNIK B - DIAGNOZOWANIE MOŻLIWOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI UCZNIÓW.....	53

Niniejsze opracowanie przygotowano w oparciu:

- Dz. Ust. Rzeczypospolitej Polskiej Warszawa, dnia 18 czerwca 2014r. poz. 803 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 30 maja 2014 r.
- WIELOINTELIĞENTNE ODKRYWANIE ŚWIATA - PROGRAM EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ, Monika Zatorska, Aldona Kopik. Program nagrodzony II miejscem w konkursie na opracowanie programów nauczania kształcenia ogólnego dla poszczególnych typów szkół zorganizowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie - Warszawa 2012
- WIELORAKIE PODRÓŻE – EDUKACJA DLA DZIECKA, Aldona Kopik, Monika Zatorska, Kielce 2010

1. WSTĘP

Nauka oparta na własnej aktywności, samodzielności, a także indywidualnych możliwościach dziecka połączona z praktycznym działaniem, to warunek tworzenia nowoczesnej edukacji w świecie, który ulega coraz szybszym przeobrażeniom.

Szkoła chcąc kształcić dla przyszłości w oparciu o indywidualne predyspozycje powinna stworzyć warunki do zdobywania doświadczeń i przekształcania ich w trwałe i użyteczne kompetencje.

Teoria inteligencji wielorakich wspaniale wpisuje się w obecną, współczesną rzeczywistość i zdefiniowane wyżej wymagania edukacyjne. Diagnozowanie możliwości ucznia w oparciu o jego różne rodzaje inteligencji pozwala na dobór takich metod i form pracy z uczniem, które oparte będą na mocnych stronach ucznia po to, aby rozwijać jego posiadane zdolności i wspomagać rozwój słabszych obszarów.

Howard Gardner, twórca teorii inteligencji wielorakich – profesor psychologii edukacji, mówi o inteligencji, jako zdolności człowieka do rozwiązywania problemów społecznych oraz efektywnej pracy umysłowej. Udowodnił, że każde dziecko ma wiele różnych rodzajów inteligencji a także, że mogą być one kształtowane i rozwijane, co zdecydowanie zwiększa możliwości uczenia się. Dzięki swoim badaniom doszedł do wniosku, że należy zdeklasować dominację ilorazu inteligencji, jako jedyne świadczącego o inteligencji człowieka. Teoria Gardniera poparta dwudziestoletnimi badaniami daje podstawy do nowego, innego rozumienia wszechstronnej stymulacji rozwoju dziecka, zwracając uwagę na prawo do posiadania przez każdego własnego profilu rozwoju, stylu uczenia się w kontekście posiadania różnych rodzajów inteligencji.

Koncepcja inteligencji wielorakich Gardniera stwarza możliwość rozwoju dziecka, które podsumowując można ująć w siedem kluczowych punktów:

1. poznania dziecka z różnych perspektyw – poznając zarówno jego obecnych możliwości i obszarów rozwojowych, mając przy tym kompletny obraz;
2. zdefiniowania zasobów kompetencyjnych, – co oznacza obszary działania dziecka, które można wykorzystywać, aby wpływać na obszary deficytowe;
3. budowania świadomości rozwojowej u dziecka – wskazując mu na jego obecne już możliwości i obszary rozwoju bez wywoływania poczucia wstydu lub poczucia bycia gorszym;
4. angażowania dziecka w praktyki socjalizacyjne – poprzez wskazywanie różnorodności innych ludzi i możliwości współdziałania wykorzystującą ową różnorodność;
5. diagnozowania trójstopniowego – diagnoza inteligencji wielorakich może określać trzy różne poziomy diagnozy (profilaktyczna, terapeutyczna, prognostyczna), co pozwala na dobór zróżnicowanych, adekwatnych metod i technik rozwoju;
6. dobór adekwatnych środków dydaktycznych – łączących np. różne inteligencje;
7. wyjście poza edukację formalną – zakładając, że rozwój może odbywać się poza murami w szkoły, konieczny jest dobór innych środków wspierania rozwoju, innych kontekstów sytuacyjnych i osób, które ten rozwój mogą wspierać.

Diagnozowanie funkcjonowania dziecka w oparciu o inteligencje wielorakie to nic innego jak uzyskanie odpowiedzi o możliwości dziecka, to również ukazanie wyjątkowości każdego z nich oraz rola nauczyciela w stworzeniu warunków do rozwoju tej wspaniałej i wyjątkowej osobowości.

2. WARUNKI I ZALECENIA PROCESU DIAGNOSTYCZNEGO

podjęcie pedagogicznych działań o charakterze „naprawczym” lub „rozwojowym”

Diagnoza – założenia:

Diagnoza w sensie pedagogicznym ma przede wszystkim służyć optymalizacji procesu wychowania i kształcenia. Diagnoza nakierowana jest na poznanie obecnego poziomu funkcjonowania dziecka w zakresie przyjętych norm. Zmierza następnie do określenia silnych strony (zasobów) oraz negatywnych właściwości funkcjonowania dziecka, a także wyjaśnieniu mechanizmów, dzięki czemu możliwe jest wypracowanie indywidualnego planu rozwoju, opartego o zasoby własne dziecka i wspierające środowisko.

Diagnoza pedagogiczna:

Działania diagnostyczne mogą być przy tak zdefiniowanych granicach realizowane na trzech poziomach:

- **diagnoza PROFILAKTYCZNA** – jej celem jest zapobieżenie pojawieniu się stanów mogących negatywnie wpłynąć na rozwój dziecka. Diagnoza o takim typie ma wymiar najszerszy i charakterystykę globalną dotyczącą bardzo wielu obszarów funkcjonowania dziecka. Konstrukcja diagnozy profilaktycznej (jej zakres) może szczególnie silnie wpływać na określenie przyszłych oddziaływań wychowawczo – edukacyjnym, a co za tym idzie mieć silny wpływ na sukces rozwojowy dziecka;
- **diagnoza TERAPEUTYCZNA** – ma węższy wymiar i koncentruje się na szczegółowym ustaleniu zaburzeń, trudności i potrzeb rozwojowych. W tym przypadku kluczowe znaczenie na precyzyjne i adekwatne ustalenie potrzeb. Ogólność lub nieadekwatność mogą przyczynić się nie tylko do pogłębienia się problemów, ale również do utraty motywacji przez dziecko;
- **diagnoza PROGNOSTYCZNA** – jej celem jest z jednej strony wyodrębnienie stref rozwoju (najbliższej, dalszej) oraz określenie zakresu przyszłych działań rozwojowych.

Diagnoza pedagogiczna zawiera w sobie wszystkie wyżej wymienione wskazania. Nauczyciel stara się przewidywać potencjalne trudności rozwojowe lub korzysta z innych diagnoz, np. pedagogicznych w celu wsparcia rozwoju. W tym przypadku bazując na wynikach diagnozy ustala jaki będzie potencjalny wpływ zaobserwowanych dysfunkcji na proces uczenia się. Stara się więc tak działać, aby nie powstały współzaburzenia.

Oddziałuje również terapeutycznie tworząc warunki do przeciwdziałania negatywnemu wpływowi np. rodzinnemu lub grupowemu uczniów z trudnościami w uczeniu się. Diagnoza terapeutyczna jako część diagnozy pedagogicznej ma również znaczenie w pracy z dziećmi, na które problemy edukacyjne wywierają silne emocje utrudniające uczenie się.

W niektórych przypadkach znaczenie może mieć również połączenie diagnozy prognostycznej z pedagogiczną zwłaszcza, kiedy z perspektyw rozwoju ucznia ważne jest przewidywanie dalszego toku wsparcia, szczególnie jego form.

Niezależnie od zróżnicowanych form, diagnozowanie powinno być:

- **PROCESEM CIĄGŁYM** – dzięki któremu jesteśmy w stanie uchwycić wielkość i zakres zmian dokonujących się w dziecku, co umożliwi korygowanie zdefiniowanego zakresu porzeb, zakresu oddziaływań oraz przewidywać, co do przyszłego funkcjonowania dziecka.

- **PROCESEM SYSTEMOWYM (TRIADOWYM)** – obejmującym możliwie szeroko zdefiniowany zespół czynników, co może być ważne, jeżeli przyjmiemy wzajemne wpływanie różnych obszarów funkcjonowania dziecka na siebie. Z perspektywy systemowości diagnoza powinna dotyczyć nie tylko dziecka, ale również np. środowiska domowego, rówieśniczego, instytucjonalnego. Diagnoza triadowa zakłada poznanie działania dziecka nie tylko w wymiarze parazytologicznym, ale również medycznym jak społecznym.
- **PODEJŚCIEM ZINDYWIDUALIZOWANYM** - każde dziecko to niepowtarzalna i indywidualna osobowość, mające własne cele, możliwości, zainteresowania, predyspozycje a także indywidualne doświadczenia społeczne wywodzące się z różnych środowisk społeczno –kulturowych. Diagnozujący powinien zmierzać do pełnego poznania dziecka niezależnie od jego historii. W tym zakresie powinien być możliwie obiektywny, poprzez konfrontowanie się z zasłyszonymi wcześniej informacjami, uprzedzeniami, założeniami i stereotypami, które mogą wpływać na wyniki diagnozy. Indywidualizacja oznacza również wykorzystywanie odmiennych sytuacji, które pozwalają na poznanie dziecka.
- **NATURALNE** - oznacza, że diagnoza powinna być realizowana w warunkach możliwie zbliżonych do naturalnych, co pozwala uniknąć sztuczności i ograniczyć wpływ niezidentyfikowanych czynników zakłócających działanie dziecka.
- **NEUTRALNE** – w procesie diagnostycznym będzie rozumiana, jako nieujawnianie wyników obserwacji w trakcie realizacji diagnozy, zwłaszcza, że dzieci mogą oczekiwać aprobaty lub wskazania kierunku działania. Neutralność będzie oznaczała również równe traktowanie wszystkich dzieci w procesie diagnozy.
- **OPARTE O KRYTERIA I DEFINICJE**– co oznacza, że wszystkich uczestników procesu diagnostycznego traktuje się równo w stosunku do przyjętych obiektywnych kryteriów.
- **OPARTE O STANDARDYZOWANE NARZĘDZIA DIAGNOSTYCZNE** – tzn., takie, które spełniają warunki trafności i rzetelności.
  - Trafność oznacza, że narzędzie diagnostyczne mierzy to, do czego zostało przygotowane.
  - Rzetelność natomiast odnosi się do dokładności dokonywanego przez narzędzie pomiaru. Narzędzie diagnostyczne, które określimy mianem rzetelnego da nie wielki margines błędu pomiaru. Rzetelność pomiaru diagnostycznego oznacza również jego odporności na działanie czynników zewnętrznych.

3. OSIĄGANIE KLUCZOWYCH KOMPETENCJI PODSTAWY PROGRAMOWEJ W OPARCIU O INTELIGENCJE WIELORAKIE

Kompetencje kluczowe zapisane w nowej podstawie programowej (Dziennik Ustaw z 18 czerwca 2014 po. 803) wyznaczają cele kształcenia i wynikające z nich zadania szkoły.

Kończąc pierwszy etap edukacyjny uczeń powinien dysponować takim zakresem wiadomości i umiejętności, aby stanowiły one bazę i punkt wyjścia do nauki na kolejnym etapie edukacyjnym. Biorąc pod uwagę indywidualne możliwości i predyspozycje uczniów można kształcenie tak zorganizować, aby uczniowie osiągnęli znacznie więcej niż zakłada program. „Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym” (Dz. Ust. 18 czerwca 2014 poz. 803 str.11) . A zatem zgodnie zapisem w ww. stronie programowej do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez uczniów w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą:

- 1) czytanie** – rozumiane zarówno, jako prosta czynność, jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
- 2) myślenie matematyczne** – umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych;
- 3) myślenie naukowe** – umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;
- 4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym**, zarówno w mowie, jak i w piśmie;
- 5) umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami** informacyjno- komunikacyjnymi, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji;
- 6) umiejętność uczenia się**, jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
- 7) umiejętność pracy zespołowej.**

(Dz. Ust. 18 czerwca 2014 poz. 803 str.9)

Uwzględniając treści kształcenia zawarte w podstawie programowej, które pomogą osiągnąć ww. kompetencje niezbędne będzie wykorzystanie przez nauczyciela indywidualnych możliwości i warunków uczenia się. Istotnym elementem będzie uczenie się przez pryzmat własnych doświadczeń i działanie zbliżone do procesu badawczego. Kształtowanie kompetencji pozwalających właściwie funkcjonować w realnym świecie, a także dostosowywanie się do ustawicznych zmian jest możliwe wówczas, kiedy będzie można powiedzieć, że uczeń jest „w centrum kształcenia, tworzy własną wiedzę, rozwiązuje problemy, bada i doświadcza, współdziała i współpracuje” (Wielointeligentne odkrywanie świata – program edukacji wczesnoszkolnej, Monika Zatorska, Aldona Kopik str. 6).

Teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardniera została zdefiniowana, jako efekt 20-letnich doświadczeń edukacyjnych. Autor odkrył, że każde dziecko jest osobą niepowtarzalną i aby móc efektywnie uczyć należy stworzyć takie warunki, które pozwolą na samodzielne dochodzenie do wiedzy użytecznej dla siebie. W swych poglądach twórca teorii inteligencji wielorakich nie jest odosobniony. Ponad 100 lat temu Maria Montessori włoska lekarka i pedagog odkryła, że każdy z nas przychodzi na świat z własnym potencjałem, a najefektywniejsze jest uczenie przez samoedukację we właściwie zorganizowanym środowisku, co jest zadaniem nauczyciela. Dowodem na słuszność teorii pedagogicznych Marii Montessori były osiągnięcia jej uczniów. Zatem rolą nauczyciela jest rozpoznanie możliwości (diagnoza) uczniów i wspieranie ich rozwoju poprzez tworzenie warunków. „Wspólne,

wielointeligentne odkrywanie świata jest edukacyjną podróżą, źródłem radości, satysfakcji oraz szansą na osiągnięcie sukcesu przez każde dziecko” (Wielointeligentne odkrywanie świata – program edukacji wczesnoszkolnej, Monika Zatorska, Aldona Kopik str. 7).

Gardner twierdzi, że każde dziecko posiada wszystkie rodzaje inteligencji, które wzajemnie się uzupełniają i przenikają, tworząc w ten sposób nie powtarzalny i specyficzny dla każdej osoby profil inteligencji. Poznanie tego profilu, czyli zdiagnozowanie mocnych i słabych stron pozwoli nauczycielowi określić, w jaki sposób wspierać rozwój ucznia przygotowując dla niego ścieżkę rozwoju. Będzie to najlepszy sposób, aby rozwijać zdolności indywidualne i wspomagać słabe sfery ucznia. Istotnym elementem we współczesnej edukacji jest odkrycie przez nauczyciela niepowtarzalnych, mocnych stron każdego ucznia i przygotowanie wszelkich działań wspierających jego rozwój rozpoczynając współpracę z uczniem od tych właśnie stron. Diagnoza będzie, zatem stanowiła podstawę każdej działalności edukacyjnej a także warunek racjonalnego oddziaływania. Pozwoli ona określić działanie (prognozę) w sposób kompleksowy „kreatywność nauczyciela oraz wyniki diagnozy pedagogicznej stanowią podstawę do planowania indywidualnego postępowania z każdym wychowankiem a także do zaproponowania uczniom metod i form pracy, dzięki którym będą mogli wykorzystać wszystkie rodzaje inteligencji” (Wielointeligentne odkrywanie świata – program edukacji wczesnoszkolnej, Monika Zatorska, Aldona Kopik str. 13).

Jakie zatem nasi uczniowie posiadają rodzaje inteligencji i jak można je wykorzystać do osiągnięcia celów edukacyjnych, czyli kompetencji kluczowych stwarzając jednocześnie warunki do ich rozwoju.

Wspieranie rozwoju dziecka w szkole podstawowej na I etapie edukacyjnym w oparciu o inteligencje wielorakie pozwoli przygotować każdego ucznia na miarę jego możliwości i predyspozycji do życia zgodnie z samym sobą, a także osiągnięcie celów zapisanych w podstawie programowej. Jeden z nich zakłada kształtowanie u uczniów takich postaw, które warunkują sprawne funkcjonowanie we współczesnym świecie, a przecież jest to głównym celem socjalizacji poprzez edukację.

Osiągnięcie celów szczegółowych przypisanych do poszczególnych przedmiotów na I etapie edukacyjnym gwarantuje nabycie kompetencji kluczowych. Zastanówmy się, więc, które rodzaje inteligencji wielorakich posiadanych przez uczniów pomogą mu nabyć wcześniej wymienione kompetencje kluczowe.

Odpowiedzmy wspólnie na pytanie jak pomóc dziecku osiągnąć sukces w zakresie:

1) czytanie – rozumiane zarówno, jako prosta czynność, jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa.

Aby uczeń nabył kompetencje z zakresu czytania praca z nim powinna być oparta na jego inteligencji językowej –werbalnej. Należy ją głównie wykorzystywać w trakcie realizacji edukacji polonistycznej poprzez wdrażanie uczniów do swobodnych dłuższych wypowiedzi, zachęcać dzieci do mówienia, ale słuchania innych, wzbogacać słownictwo i stwarzać okazje do tworzenia barwnych historyjek.

Dzieci obdarzone inteligencją językową mają dobrą pamięć, koncentrację na słowie i chętnie słuchają innych. Lubią niesamowite opowieści, rytmiczne słowa, czy wyliczanki. Dodatkowo uwrażliwione są na rymy, frazy, słowa. Bardzo chętnie będą brały udział w dyskusjach i polemikach popisując się erudycją, ale też znajomością nazwisk, utworów, nazw geograficznych itp. Chętnie biorą udział w przedstawieniach, prezentacjach, ponieważ łatwo i szybko nauczyły się czytać i pisać, a praca z tekstem sprawia im niesamowitą przyjemność. Zdecydowanie szybciej od dzieci, u których słabiej jest rozwinięta inteligencja językowa, zapamiętują symbole liter tworząc z nich sylaby, krótkie wyrazy, a w niedalekiej przyszłości piękne, rozwinięte zdania.

Mogą być kronikarzami klasy, dokumentalistami ciekawych wydarzeń, ponieważ wszystko to

potrafią z łatwością zapisać. Rozumieją sens wypowiedzi innych, ponieważ potrafią słuchać, przejawiają też wrażliwość estetyczną często sięgając do słownictwa, z którym spotkały się w działach literackich. Lubią czytać i potrafią wykorzystać, przetworzyć tekst na swoje potrzeby. Z łatwością funkcjonują w życiu społecznym. Mają potrzebę obcowania z literaturą, która wpływa na ich rozwój emocjonalny, intelektualny a także moralny. Uczniowie z dominującą inteligencją językową z łatwością osiągną kompetencję związaną z czytaniem.

2) myślenie matematyczne – umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych.

W nabyciu tej kompetencji najłatwiej będą mieli uczniowie, u których dominuje inteligencja matematyczno – logiczna. Uczniowie ci są dociekliwi, łatwo systematyzują, parują, wyodrębniają zbiory i elementy w zbiorach, potrafią je klasyfikować i porządkować wg określonej cechy lub zasady. Są logiczni we wnioskowaniu, dostrzegają zależności przyczynowo – skutkowe, ich dociekliwość sprawia, że zadają dużo pytań, które ułatwią im rozwiązać problem.

Dzięki kreatywności i samodzielności często drogą dedukcji dochodzą do wyznaczonego celu. Lubią eksperymentować i doświadczać, to jest ich sposób na znajdowanie rozwiązań i poznawanie świata liczb. Gry, łamigłówki, krzyżówki, zagadki matematyczne, rebusy to dla nich wspaniała zabawa, która dodatkowo rozwija ich inteligencję matematyczną.

Z łatwością korzystają z narzędzi matematycznych, jeżeli tylko mają one im pomóc w wykonaniu zadania. Lubią liczby, mogą się nimi bawić licząc w tył i w przód zwiększając ich zakres. Jako jedni z pierwszych doceniają pozycję cyfry w liczbie, obserwują pozycję cyfry w zależności od pozycji w układzie dziesiętnym, stosują znaki nierówności, wykorzystują wszystkie 4 działania w zależności od rodzaju zadań. Chętnie mierzą, obliczają, ważą, porównują, odmierzają, orientują się w kalendarzu, rozróżniają i nazywają figury geometryczne dostrzegając w nich symetrię, różnice a przy tym doskonale bawią się. Myślenie matematyczne jest ich mocną stroną.

3) myślenie naukowe – umiejętność formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa.

Niewątpliwie myślenie naukowe, jako kompetencja kluczowa jest jedną z najważniejszych. Pozwoli ona na przyswajanie przez uczniów zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii w sposób praktyczny poprzez bezpośrednie doświadczenie.

Uczeń poznaje zjawiska przyrodnicze i społeczne zaczynając od najbliższego środowiska. Szkoła powinna zapewnić mu warunki do eksperymentowania i doświadczenia, co jest wyraźnie zaznaczone w celach ogólnych podstawy programowej.

Do nabycia ww. kompetencji na pewno przyda się inteligencja matematyczno- logiczna. Dzieci, u których ona dominuje cechuje dociekliwość, umiejętność wnioskowania, dostrzegania związków i zależności a co najważniejsze wielka wnikliwość w odkrywaniu świata przyrody poprzez doświadczenia i eksperymenty. To eksperymentowanie i doświadczenie połączone z fascynacją świata przyrody jest również cechą dzieci, u których dominuje lub jest bardzo dobrze rozwinięta inteligencja przyrodnicza. Mało kto, jak one rozumieją świat natury z wszelkimi jej zależnościami i zjawiskami. Umiejętność myślenia logicznego pozwala dostrzegać im zależności, wzorce, ustalać hierarchię. Częste przebywanie na świeżym powietrzu sprawia, że dobrze czują przyrodę –świat roślin i zwierząt, są bardzo opiekuńczy, odpowiedzialni, co gwarantuje im również dobre relacje społeczne.

Nabyte umiejętności matematyczne, dzięki inteligencji matematyczno –logicznej, do których będą należały: znajomość kalendarza, porządkowanie chronologiczne dat, wykonywanie obliczeń kalendarzowych w różnych sytuacjach życiowych, posługiwanie się przyrządami matematycznymi, mierzenie, odmierzanie porównywanie itp. z pewnością ułatwi im dokumentowanie swoich obserwacji i eksperymentów. Wiedzą również, że są częścią przyrody, chronią ją i szanują. Uwielbiają przebywać w lesie, w ogrodzie, nad wodą, ponieważ wszędzie tam mogą prowadzić swoje obserwacje. Bardzo często dostrzegają wiele analogii w świecie zwierząt i ludzi. Odróżniają, co jest dobre a co złe, podejmują relacje i współpracę z innymi dziećmi, choć zdecydowanie wolą samodzielnie obserwować fascynujące je zjawiska przyrodnicze i nie tylko.

4) umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym, zarówno w mowie, jak i w piśmie.

Zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych kompetencji językowych na pewno otworzy im świat w dosłownym znaczeniu. Komunikacja werbalna i pisemna w języku ojczystym i obcym –nowożytnym to podstawy wszelkich relacji i szansa na poznanie innych kultur, krajów, świata. To również szansa na korzystanie z dóbr dziedzictwa kulturowego bez względu na to, gdzie ono się znajduje.

Umiejętność komunikowania się daje podstawę do dalszego rozwoju indywidualnego i społecznego. Dzieci z dobrze rozwiniętą inteligencją językową są bardzo wrażliwe na rym, dźwięk, słowo, więc nie tylko uczą się z łatwością mowy ojczystej, ale nowych słów w obcych językach. Posiadają one dobrą pamięć słuchową, co zdecydowanie ułatwia im naukę języka. Ponieważ lubią mówić i słuchać i tworzyć ze słowa pisanego to szybko wchodzą w relacje z innymi i w ten sposób rozszerzają swój zakres językowy.

Dobry słuch, uwrażliwienie na dźwięk to również cecha dzieci z dobrze rozwiniętą inteligencją muzyczną. Ułatwia ona nabywanie uczniom kompetencji związanych z komunikowaniem się w oparciu o słowo. Dzieci te potrafią słuchać, przejawiają wrażliwość estetyczną na słowo, chętnie występują recytując dłuższe lub krótsze utwory, ułatwia im to nie tylko utrwalenie słownictwa, ale komunikowanie się w różnych sytuacjach społecznych. Chętnie uczestniczą w rozmowach, dyskusjach, potrafią rozróżnić znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu. Z chęcią wypowiadają się w różnych formach języka pisanego i mówionego, rozwijają swoje słownictwo poprzez kontakt z literaturą a posiadana inteligencja językowa pozwala im z łatwością z tym tekstem pracować a inteligencja muzyczna nadaje temu wszystkiemu rym i wdzięk. Kolejnym ważnym zadaniem szkoły jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym. Nauczyciele powinni stworzyć uczniom warunki do nabywania umiejętności, wyszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł z zastosowaniem technologii informacyjno –komunikacyjnych z różnych przedmiotów. Cel jest bardzo istotny, chodzi, bowiem o wszechstronne przygotowanie uczniów do samokształcenia poprzez m.in. świadome wyszukiwanie, selekcjonowanie i wykorzystywanie informacji.

Skoro taki zapis znajduje się w podstawie programowej we wcześniej wspomnianym Dzienniku Ustaw z 18 czerwca 2014 po. 803 to z pewnością wszystkie szkoły spełnią zadanie, jakim jest przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym poprzez zorganizowanie właściwego środowiska z właściwym wyposażeniem.

Niewątpliwie umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno – komunikacyjnymi pozwoli uczniom świetnie funkcjonować w nowym, informacyjnym świecie.

Jaki zatem rodzaj inteligencji powinien się uaktywnić, aby uczeń mógł z łatwością tę kompetencję nabyć. Wydaje się, że niezbędna będzie inteligencja matematyczno – logiczna, dzięki której uczeń zrozumie zakodowane informacje, będzie umiał je wyszukać w różnych źródłach, w tym w Internecie na stronach wskazanych przez nauczyciela i rodziców. Duże znaczenie w odczytywaniu i przetwarzaniu informacji będzie miała inteligencja językowa. Czytanie ze zrozumieniem, łączenie informacji z różnych źródeł do rozwiązania problemów, rozumienie wiadomości a także wyciąganie wniosków inteligencją językową wesprze inteligencja matematyczno –logiczna.

Dobrze byłoby, aby w nabyciu ww. kompetencji uczeń również mógł wykorzystać i posłużyć się swoją inteligencją wizualno –przestrzenną. Dzieci z tym rodzajem inteligencji cechuje myślenie wizualne, obrazowe. Łatwo i szybko czytają mapy, diagramy, tabele, symbole, mają również dobre wycucie koloru, co ułatwi im zapamiętywanie wizualne. Co ciekawe bardzo interesuje je nie tylko dostępność do źródła informacji, ale sposób działania różnych przedmiotów, urządzeń, co z pewnością ułatwia im korzystanie z urządzeń informacyjno –komunikacyjnych.

Zdecydowanie szybciej będą posługiwały się komputerem i wybranymi programami edukacyjnymi. Wyszukają informację przeglądając różne strony internetowe, przetworzą je i wykorzystają w życiu praktycznym. Na pewno otworzą animacje i wszelkie prezentacje multimedialne. Szybko przyswajają wszelkie znaki, skróty, symbole i język informacyjny charakterystyczny dla świata mediów.

Z przyjemnością poznają i zaczynają korzystać z wszelkich nowych urządzeń informacyjnych rozwijając w ten sposób swoje zainteresowania a zdobyta wiedza dzięki umiejętności korzystania

z nowoczesnej technologii informacyjno–komunikacyjnej wskazuje im dalszą drogę rozwoju i zdecydowanie im ją ułatwia.

6) umiejętność uczenia się, jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji.

Kształtowanie postawy sprzyjającej dalszemu rozwojowi indywidualnemu a także społecznemu będzie odbywało się w szkole poprzez nabywanie takich cech jak: wytrwałość, poczucie własnej wartości, ciekawość poznawania, kreatywności, przedsiębiorczości a także gotowości podejmowania inicjatywy uczestnictwa w kulturze chociażby poprzez korzystania z dziedzictwa kulturowego własnego kraju. Zadaniem szkoły jest również: wybrane punkty z podstawy programowej

(Dz. Ust. z 18 czerwca 2014 poz. 803 str.11)

3) rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;

4) kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;

5) poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie; zapewnienie dziecku warunków do rozwijania ekspresji plastycznej, muzycznej, teatralnej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;

7) dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanemu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;

8) sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

Wybrane i przedstawione zadania szkoły jednoznacznie wskazują jak istotna jest ich realizacja chociażby, dlatego, że przygotowuje ucznia do dalszej edukacji. Umiejętność uczenia się, jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości traktowana jest priorytetowo, ponieważ gwarantuje to sukces nie tylko na kolejnych etapach edukacji, ale w życiu w ogóle. Z umiejętnością odkrywania świata poprzez rozwijanie i zaspokajanie swoich zainteresowań będzie twórcza i odkrywca i bardzo przydatna w przyszłym dalszym życiu niezależnie do tego jakie już bardziej dojrzała jednostka przyjmie cele i plany.

Niewątpliwie w nabyciu tej kompetencji będzie pomocna inteligencja interpersonalna –społeczna, zwłaszcza, że zawiera w sobie cechy pozostałych inteligencji. Wiąże się z takimi zdolnościami jak: samokontrola, wgląd we własne emocje, zdolność rozumienia innych, a także do postrzegania cech różniących ludzi. Posiadacz tego typu inteligencji świetnie wyczuwa motywacje, zachowania i intencje innych ludzi.

Dzieci o tym typie inteligencji powinny przebywać wśród ludzi, ponieważ w ten sposób bardzo szybko i łatwo uczą się poprzez kontakty z nimi. Są świetnymi i uważnymi słuchaczami, mają bardzo szerokie zainteresowania, lubią uczestniczyć w wielu zajęciach, na których z łatwością nauczyciel odkryje predyspozycje i uzdolnienia, a co za tym idzie ukierunkuje ich dalszy rozwój. Dodatkowe uwagi chociażby miały charakter krytyczny dodatkowo je motywują do działania i odkrywania świata. Cechuje je łatwość poznawania, a bogate kontakty społeczne to dla nich najlepsze warunki do zaspokajania naturalnej ciekawości.

Drugim rodzajem inteligencji interpersonalnej jest inteligencja intuicyjna (intrapersonalna), która wiąże się z wiedzą o samym sobie. Znajomość swoich mocnych stron, ale też świadomość słabości i możliwości wyposaża ucznia w intuicję, co do wyborów a wewnętrzna motywacja do działania.

Posiadacz inteligencji intuicyjnej w połączeniu z inteligencją interpersonalną – społeczną idzie

własną drogą rozwoju. Najlepszym sposobem jest zapewnienie mu warunków do samoedukacji przez rozwijanie samomotywacji, umożliwianie wolnego wyboru zakresu pracy i tempa i czasu ich wykonywania. Dzieci z takimi predyspozycjami chętnie podejmują takie wyzwania. Uwagi, propozycje, jakie mogą otrzymywać od innych wykorzystują, traktując je częściej jako ciekawe propozycje niż krytykę.

W ten sposób poszerzają swój repertuar działania, a wewnętrzna motywacja sprzyja odwadze w poszukiwaniu nowych doświadczeń. Uczniowie ci realizują w pełni swój potencjał, kiedy stwarza im się możliwości samodzielnego doświadczania. Pracując w ten sposób nabywają, coraz większe umiejętności, ale również coraz większe umiejętności samodzielnego uczenia się co sprzyja tak współcześnie potrzebie samoaktualizacji

Co więcej, świetnie radzą sobie z wyszukiwaniem w tekście potrzebnych informacji z różnych źródeł, dobierają właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych, uczestniczą w rozmowach dbając o kulturę wypowiedzi. Reagują werbalnie – odczytują mowę ciała, która jest dla nich również źródłem informacji i intencji. Z chęcią będą korzystały z przekazów medialnych, a także realizowały proste projekty uczestnicząc w życiu kulturalnym środowiska (z czasem projekty mogą być bardziej złożone). Odróżniają również, co jest dobre, co jest złe, współpracują z innymi, są tolerancyjni wobec innych narodowości, kultur, religii itd. Wiedzą jak ważna jest praca w życiu człowieka, znają zagrożenia wpływające od ludzi, dbają o bezpieczeństwo własne i innych.

Dzieci te lubią się uczyć, bardzo szybko nabywają kompetencje, ale pod warunkiem, że pozwoli się im na własne wybory.

7) umiejętność pracy zespołowej.

Praca zespołowa to w dużej mierze zdolność do obcowania z innymi ludźmi. Z jednej strony bycie z innymi, to nie tylko bierne uczestnictwo, ale przede wszystkim aktywna postawa, tak potrzebna do wykonywania różnych zadań wynikających na przykład z powierzonej roli. W grupowych formach uczenia się uczniowie mogą czuć się bezpieczniej, mając wsparcie kolegów, które może gwarantuje wykonanie zadania, a wspólne rozwiązywanie problemów i odkrywanie świata w zespole jest o wiele łatwiejsze.

Z drugiej, grupowość uczy nie tylko tego, że na innych można liczyć, ale również tego, że grupa może wymagać aktywności, zaangażowania, niekiedy ponoszenia odpowiedzialności i ryzyka. Dzięki byciu w grupie dziecko uczy się rozwiązywania problemów merytorycznych, które uwzględniają możliwości, pomysły innych uczestników. Uczy się w jaki sposób uzyskiwać ciekawe, dobre wyniki pomimo różnic, które początkowo mogą wydawać się przeszkodą.

Ważne jest więc aby umiejętność pracy, a raczej współpracy w zespole nabyli wszyscy uczniowie, ponieważ świat i wszystko, co powstało jest efektem współpracujących z sobą ludzi. Jeżeli współdziałanie okraszone jest dobrą zabawą oraz użyteczną stymulacją, uczniowie szybko nauczą się dialogu, komunikacji, zrozumienia możliwości i potrzeb innych, odpowiedzialności, rozwiązywania konfliktów. Poprzez uczestnictwo w pracy zespołowej uczeń dowiaduje się również o własnej wartości, poczuciu tożsamości, buduje postawy moralne i etyczne, zwłaszcza jeżeli otrzymuje konstruktywną, dobrze przygotowaną informację zwrotną, która pozwoli uczniowi na skonfrontowanie przekonań wyrażanych przez innych z własnym obrazem. Taki model współpracy i współdziałania z rówieśnikami w szkole, przygotowuje uczniów do społecznego funkcjonowania w życiu dorosłym, już teraz umożliwiając wykorzystanie nabytych kompetencji w innych sytuacjach, na przykład w działaniach pozalekcyjnych.

Dzieci, które lubią a nawet wolą bawić się w grupie niż samodzielnie, na pewno umiejętność pracy w zespole naberą pręcej, niż dzieci często określane mianem indywidualistów. Te, u których dominująca, na tym etapie, jest inteligencja interpersonalna łatwo nawiązują kontakty rówieśnicze, spostrzegają świat z punktu widzenia innych członków zespołu. Mimo że mają zdolności przywódcze są dobrymi słuchaczami i łatwo komunikują się z innymi dbając o dobre relacje w zespole. Co ważne unikają konfliktów i gotowe są na kompromisy. Świetnie negocjują i rozwiązują konflikty.

Niewątpliwie w relacjach z innymi osobami jest również doskonałym poligonem do rozwoju inteligencji językowej. Bogate słownictwo, umiejętność argumentowania, chęć do prezentacji i występów ułatwia współpracę i funkcjonowanie w zespole.

Wspomaganie rozwoju dzieci obdarzonych inteligencją interpersonalną – społeczną,

która sprzyja ww. kompetencji powinna polegać na kreowaniu różnych sytuacji kontaktów społecznych w różnych środowiskach. Najlepiej zaczynając, o czym zostało wcześniej wspomniane, od wspólnych zabaw i nauki. Uczniowie szybko dowiadują się, że ludzie mają równe prawa, nauczą się nieść pomoc innym, rozumieją sytuację dzieci niepełnosprawnych pomagając im, . nawiązują i pielęgnują przyjaźnie, szybko poznają i przestrzegają reguły obcowania w grupie, społeczeństwie, znają podstawowe relacje, wywiązują się z obowiązków, wiedzą jak zachować się w różnych sytuacjach i różnych relacjach. Zawsze chętnie podejmują współpracę.

Stwarzanie warunków sprzyjających do pełnienia różnych ról w zespole wyposaży dzieci nie tylko w umiejętność współpracy, ale pozwoli, co jest istotne, na zbudowanie systemu wartości społecznych niezbędnych do mądrego i świadomego funkcjonowania w społeczeństwie, a poczucie przynależności społecznej wprowadzi ich bezpiecznie w świat ludzi dorosłych.

4. DIAGNOZA POSTAW KSZTAŁTOWANYCH NA I ETAPIE EDUKACYJNYM

Oprócz opisanych powyżej 7 najważniejszych umiejętności przewidzianych do osiągnięcia na I etapie edukacyjnym ustawodawca określił jakie postawy należy kształcić i rozwijać w nauczaniu wczesnoszkolnym. Metody i środki osiągnięcia celów wychowawczych są zawarte w programie wychowawczym, który wskazuje w jaki sposób w szkole będzie dążyło się do rozwoju postaw na zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych. Postawa jest zbiorem zachowań w konkretnej sytuacji i jest integralną częścią osobowości, stanowi osobisty wzorzec reagowania w określonych sytuacjach. Badanie postaw nie jest prostym zadaniem, ponieważ nie wszystkie jej elementy podlegają obiektywnej obserwacji, nie możemy zaobserwować myśli, nastawienia, preferowanych wartości. (Sillamy N.1994, s.215-216)

Na postawę składają się trzy komponenty: wiedza o danym zjawisku, osobie, stosunek emocjonalny oraz zachowanie. Czynnikiem, który podlega obserwacji są zachowania, jednak nie wiemy, czy konkretne zachowanie jest wynikiem mocno zakorzenionych wartości i jest zgodne z emocjami, czy też zwyczajnie stosunek emocjonalny i wartości są ukrywane a zachowanie wynika z korzyści społecznych, jakie osiąga się zachowując się w określonych sytuacjach w określony sposób. Niestety bardzo często programy wychowawcze i kompatybilne z nimi punktowe systemy oceny zachowania, nie przyczyniają się do rozwoju postaw, które są spójne na poziomie trzech wymiarów: zachowanie- wiedza – emocje. Najprostszym przykładem obrazującym złe rozumienie kształtowania postaw są przydzielane punkty dodatnie za pozytywne zachowania i ujemne za negatywne, w takim zestawieniu, że pozytywne niwelują ujemne.

W wielu szkołach można spotkać takie rozwiązanie np.:

Zachowania za które uczniowi przyznawane są punkty	komentarz	Zachowania za które uczniowi odejmowane są punkty	komentarz
przyniesienie do szkoły plastikowych nakrętek na akcje charytatywne	Być może u niektórych dzieci chęć pomocy jest tak uwewnętrzniona, że poświęcają dużo czasu i zaangażowania na rzecz zbierania nakrętek, znaczków od herbaty itp., ale istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że nakrętki itp. zbierają rodzice i dzieci z rodzin zamożnych, gdzie kupuje się dużo soków, wody, jogurtów mają większe szanse zdobycia punktów, niż dzieci z rodzin mniej zamożnych, których również nie stać na kupowanie herbaty Lipton i zakup kwiatka do klasy	używanie wulgaryzmów	Tu faktycznie częściej dochodzi do piętnowania złego zachowania, ale w kategorii, to zachowanie się nie opłaca, a nie – nie chce się tak zachowywać, bo to wynika z moich przekonań, wartości itp. Również z prostego matematycznego wyliczenia wychodzi, że mogą mieć zachowanie dobre, kiedy pobiję kolegę, będę go przezywał, ale przyniosę wystarczającą ilość nakrętek, aby, zasłużyć sobie na dobre zachowanie.
przyniesienie do szkoły kwiatka do sali		spóźnianie na lekcje	
przyniesienie do szkoły znaczków od herbaty Lipton		uczestnictwo w bójkach	

Nie chodzi o to, aby dzieci nie uczestniczyły w akcjach charytatywnych takich jak zbieranie nakrętek, ponieważ akcja ta spełnia wiele walorów wychowawczych i przyczynia się do kształtowania potrzeb takich jak wrażliwość na drugą osobę, dbałość o środowisko, empatyczność, ale nie może się ona sprowadzać do tworzenia sobie „limitu” do zachowań negatywnych, a często tak przez uczniów jest postrzegana, gdzie w czasie wypowiedzi uczniowie sami wskazują na swoją postawę mówiąc np.: muszę przynieść nakrętki do szkoły, bo mam dwie uwagi, że przeszkadzałem na lekcji.

Aby postawy były trwałe muszą wynikać z wartości i mieć silne oparcie w pozytywnych emocjach. Warto o tym pamiętać i tworzyć środowisko edukacyjne odwołujące się również do emocji i wiedzy.

Postawy przewidziane do rozwoju na I etapie edukacyjnym to: dbałość o swoje zdrowie, uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej, patriotyzm, poszanowanie dla innych kultur i tradycji. Każda z tych postaw rozwija inny rodzaj inteligencji i wymaga innego środowiska edukacyjnego.

1) dbałość o swoje zdrowie – w dobie napływu informacji, agresywnej reklamy skierowanej do dzieci, bardzo ważne jest, aby wzmacniać rozwój dbałości o własne zdrowie – w tym obszarze warto równomiernie kierować uwagę na trzy komponenty postawy: emocje – rozwijać motywację do wyboru zdrowego jedzenia, aktywności fizycznej, wyposażyć dziecko w odpowiednią wiedzę i kształtować zdrowe nawyki.

Inteligencja motoryczna, intrapersonalna, przyrodnicza w sposób naturalny kształtuje takie postawy względem własnego zdrowia, choć podłoże emocjonalno – poznawcze postaw w każdej inteligencji jest trochę inne: w inteligencji fizycznej – dbałość o zdrowie wynika z chęci bycia aktywnym i sprawnym, w intrapersonalnej z głębokiej refleksji nad sobą, a przyrodniczej z wiedzy;

2) uczciwość – można ją rozpatrywać w dwóch aspektach uczciwości w relacjach społecznych i uczciwości w relacjach z sobą, motywy postępowania w tych dwóch przypadkach są trochę inne. W sytuacji uczciwości w stosunkach społecznych podłożem jest chęć przestrzegania norm społecznych lub obawa przed społecznymi konsekwencjami ich nieprzestrzegania, natomiast w przypadku uczciwości względem siebie zachowania wynikają z uwewnętrznionych wartości, z potrzeby postrzegania siebie jako osoby uczciwej, godnej zaufania. Inteligencja jaka wspomaga ten typ postaw to na pewno interpersonalna (normy społeczne, wrażliwość na ład społeczny) i intrapersonalna (wrażliwość na postrzeganie siebie, potrzeba głębokiej analizy swojego zachowania). Nauczyciel poprzez częste odwoływanie się do wartości uczciwości, norm zachowań oraz analizy sytuacji w kontekście uczciwości może rozwijać w dzieciach tą postawę. Nieraz zwyczajna informacja zwrotna typu: podoba mi się to jak się zachowałeś, świadczy to o uczciwości – pokazuje dziecku jaką drogą powinno podążać i kształci w nim odpowiednią postawę, również wszelkie pogadanki, studium przypadku, filmy poruszające tą tematykę wpływają na dzieci silnie emocjonalnie i dają im wzór do naśladowania i uwewnętrznianie takiej postawy;

3) wiarygodność – cechuje się zgodnością pomiędzy tym co mówię a tym co robię, jest to ważna postawa, ponieważ bez niej trudno jest tworzyć trwałe relacje z ludźmi, jak również budować swój własny wizerunek. Podobnie jak w przypadku uczciwości, wiarygodność jest ściśle związana z inteligencją intrapersonalną (chcę mieć dobre stosunki z innymi ludźmi) i intrapersonalną (chcę być osobą prawą). Kiedy i jak można ją rozwijać i obserwować: w czasie dyskusji, pogadarek, studium przypadku, w czasie analizy literatury i filmów, ale również zwracając dzieciom uwagę na to, że wiarygodność jest ważna i przede wszystkim zauważalna, np.: pamiętam, że mówiłeś tak ..., dzisiaj zachowałeś się niezgodnie z tym co mówiłeś, przemyśl to. Ważne jest, abyśmy brali odpowiedzialność za swoje słowa. itp.

4) odpowiedzialność – w najszerszym ujęciu jest wywiązywaniem się z pełnionych ról społecznych, zarówno tych narzuconych – jak rola ucznia jak i tych wynikających z własnych wyborów – rola kolegi. Każda rola ma przypisane formalnie lub nieformalnie prawa i obowiązki, odpowiedzialność wiąże się z realizacją obowiązków. W pracy z dziećmi, aby kształtować odpowiedzialność trzeba im stworzyć przestrzeń do decyzyjności i niezależności, aby móc dobrze zdiagnozować tę postawę lub ją rozwijać (Ridley D.S., Walther B. 2005). Metoda projektów jest świetną okazją do rozwoju tej postawy. Tutaj podobnie jak poprzednio inteligencja społeczna i intrapersonalna są świetnym podłożem do jej roz-

woju, ale również każda inna inteligencja rozwijana np.: w metodzie projektu może być świetną okazją do kształtowania odpowiedzialności;

5) wytrwałość – jest predyspozycją do kończenia zadań, ściśle wiąże się z odpowiedzialnością, w zasadzie każdy rodzaj inteligencji może wspierać tę postawę. W rozwoju wytrwałości ważne jest, aby nauczyciel stworzył takie środowisko edukacyjne, aby dziecko mogło zakończyć swoje zadanie, wytrwałość wiąże się również z dociekliwością poznawczą, chęcią i potrzebą zgłębiania tematu, jednak jeżeli treści nie będą interesowały uczniów, to trudno rozwijać dociekliwość poznawczą, dlatego też ta postawa potrzebuje takich zajęć, które będą oparte na indywidualnych zainteresowaniach a nauczyciel, będzie wspierał pracę ucznia poprzez stawianie pogłębionych pytań ;

6) ciekawość poznawcza – inaczej zachwyty światem i chęć jego poznawania, w wieku przedszkolnym, a nawet wcześniej widać bardzo mocno tą ciekawość wszystkiego co nas otacza, w rozwoju tej postawy można by było powiedzieć dokładnie odwrotnie – aby ją utrzymać i nie stłamsić, zamiast rozwijać. Środowisko edukacyjne służące do wzmacniania tej postawy, to każde działanie oparte na zainteresowaniach dziecka, czyli każdy rodzaj inteligencji wielorakiej wpisuje się tutaj doskonale, jak również metoda projektu.

7) poczucie własnej wartości – w ostatnich czasach mylnie utożsamiane z narcystycznym podziwem dla siebie, które w konsekwencji prowadzi do zaburzeń zachowania i dużej nieadekwatności. Nie zbuduje się poczucia własnej wartości bez ścisłego związania z kompetencjami, poczucie wartości buduje się w oparciu o realne dokonania, które są dowodem na sprawczość (Branden N. 2008) . Jest związane z konkretem tzn.: wiem, że jestem dobry z matematyki, bo szybko liczę, bo jestem w stanie rozwiązać większość zadań, bo otrzymuję dobre noty itp. Rozwój poczucia własnej wartości wiąże się nierozdzielnie z ocenianiem kształtującym i profesjonalną informacją zwrotną, dlatego też każde zajęcia są miejscem dobrym na rozwój tej postawy, choć można dodatkowo stosować zajęcia o charakterze psychoedukacyjnym. Znowu można powiedzieć, że poczucie własnej wartości jest mocno związane z inteligencją interpersonalną (wiem jak ludzie mnie postrzegają i zgadzam się z ich opinią) i intrapersonalną (wiem w czym jestem dobry, ponieważ umiem ..., potrafię ... itp.)

8) szacunek dla innych ludzi – to uznanie wartości i praw drugiego człowieka oraz gotowości do ich przestrzegania. Wspierając postawę szacunku dla drugiej osoby, przede wszystkim trzeba dziecko wyposażyć w wiedzę wynikającą z praw drugiego człowieka.

Podobnie jak w uczciwości i wiarygodności stałe odwoływanie się do tej wartości może pomóc w utrwaleniu postawy szacunku. Niestety, aby uczyć szacunku trzeba pokazać dziecku swoim zachowaniem, co to znaczy szanowanie granic drugiego człowieka, niedopuszczalne jest, aby deprecjonować wartość ucznia, nawet w żartach, komunikaty typu: „dzisiaj zachowujecie się jak stado baranów”, „myślałam, że pracuje w szkole, a okazało się, że w cyrku” itp. pokazują, że nauczyciel też przekracza granicę. Warto poprzez komunikaty typu: „Ja szanuję was i proszę o szacunek dla siebie – kiedy zwracasz się do mnie, nie krzycz proszę.” itp. Wiadomo, że w rozwoju postaw społecznych inteligencja społeczna, intrapersonalna wybijają się na pierwszy plan. W ostatnim czasie pojawiają się też inne rodzaje inteligencji np. moralna (Taraszkiewicz M., 2001, s. 80), która w rozwoju tej postawy też odgrywa ważną rolę.

9) kultura osobista – rozumiana jako zbiór zachowań zgodnych z normami społecznymi i pożądanymi w sytuacjach społecznych, nie jest dzisiaj, w społeczeństwie informacyjnym, postawą łatwą do osiągnięcia przez dzieci. W mediach wzorce promowane przez celebrytów, nie mają na celu ukazywać spójny wzorzec zachowań definiujący kulturę osobistą, lecz służą promowaniu siebie, nierzadko właśnie, poprzez odrzucenie norm i chępcie się bycia ponad to. Mnogość wzorców niestety nie służy utrwalaniu postaw u dzieci, które nie są jeszcze poznawczo gotowe na krytyczną analizę treści. Aby rozwijać kulturę osobistą dzieci warto przede wszystkim im dostarczać wiedzy o tym, jak powinien się człowiek kulturalny zachowywać oraz ćwiczeniu pożądanymi zachowaniami tak długo, aż wejdzie im to w nawyk. Wszelkie zajęcia z literatury, studium przypadku, wychowawczego - typu uroczystości szkolne, zapraszanie gości, apele są dobrą okazją do obserwowania i rozwijania pożądanymi zachowaniami;

10) kreatywność – inaczej twórczość, tworzenie nowej jakości, w zasadzie we wszystkich działaniach, które nie są proceduralne, można rozwijać tą postawę oraz diagnozować ją. Na pewno metoda projektu jest dobrym miejscem do rozwoju i diagnozowania tej postawy, ale wszelkie zajęcia,

które dają możliwość tworzenia nowej jakości, poczynając od bardzo prostych – narysuj szczęście, dopisz końcówkę opowiadania, ułóż wiersz, po bardziej skomplikowane zaprojektuj ogródek szkolny, stwórz reklamę jakiegoś wymyślonego przedmiotu itp. Tutaj na pierwszy plan wysuwa się inteligencja przestrzenno – wizualna, muzyczna, werbalna. Jednak kiedy Gardner opisywał 7 podstawowych inteligencji zastrzegł, że lista jest jeszcze otwarta i pojawia się nawet inteligencja kreatywna – jako osobny rodzaj inteligencji (Taraszkiewicz M., 2001, s.79). Człowiek z rozwiniętą inteligencją kreatywną przede wszystkim ma bardzo bogatą wyobraźnię i nie tworzy nowej jakości w konkretnym obszarze: muzyka, architektura, malarstwo, technika, literatura, ale ma ogromną zdolność do rozwijania i modyfikowania każdej rzeczy. Stwarzanie okazji do wyobrażania sobie nowych rzeczy, budowania ich, opisywania bardzo wspiera rozwój kreatywności;

11) przedsiębiorczość – inicjatywa, dobra organizacja, zadaniowość i celowość, elastyczność w działaniu i myśleniu cechują osoby przedsiębiorcze. Dziecko, które będzie miało przez większość czasu wypełniać karty pracy, nie będzie mogło rozwijać w sobie tej postawy. Jest to postawa, która zawiera w sobie:

- a. element przebojowości i otwartości w kontaktach międzyludzkich (inteligencja społeczna),
- b. dobre rozumienie siebie, swoich słabych i mocnych stron, wytrwałość (inteligencja intrapersonalna)
- c. tworzenie koncepcji i konstruktywów myślowych (inteligencja wizualno – przestrzenna)
- d. rozumienie osadzenia tego w realiach – przeliczenie, zbadanie itp. (inteligencja matematyczno – logiczna).

Nauczyciel może stwarzać warunki do rozwoju wszystkich komponentów przedsiębiorczości – metoda projektu, lub tylko poszczególnych np.: otwartość w kontaktach międzyludzkich – zajęcia psychoedukacyjne, przydzielanie ról, odpowiedzi przy tablicy, rozumienie siebie – ocenianie kształtujące, psychoedukacja, samoocena, tworzenie koncepcji – harmonogramy, metaplany na każdych zajęciach, osadzanie w realiach – matematyka, badanie praktyczności, zastosowania, opłacalności itp.

12) gotowość do uczestnictwa w kulturze – ta postawa bardzo często musi mieć duży pokład emocjonalności, wrażliwości, które najlepiej się rozwijają w kontakcie z literaturą (inteligencja werbalna), analizą sztuki (inteligencja przestrzenno- wizualna), obcowaniem z muzyką (inteligencja muzyczna). Badanie stopnia wrażliwości, głębokości przeżyć ma miejsce tylko wtedy, kiedy dzieci mogą się swobodnie wypowiadać na ich temat, dlatego też warto zarezerwować sobie czas na omówienie przeżyć, spostrzeżeń odbioru przez wszystkie dzieci i zainicjowanie dyskusji pokazującej skrajny odbiór dzieła.

13) gotowość podejmowania inicjatyw – nie zbadamy, czy dzieci są gotowe do przejścia inicjatywy, jeżeli nie damy im możliwości do jej przejścia. Dzieci z dobrze rozwiniętą inteligencją społeczną, bardzo często z łatwością przejmują inicjatywę, jednak można zaobserwować, że większość dzieci jeżeli coś lubi, to się w to angażuje i wychodzi z inicjatywą, dlatego też zgodnie z teorią inteligencji wielorakich, warto, aby dla każdego typu inteligencji stworzyć przestrzeń do tego, aby dzieci wychodziły z inicjatywami np.: dzień technika, wystawa podróżnika, koncert, konkurs literacki itp. są odpowiednią przestrzenią do wzmacniania aktywności poszczególnych dzieci;

14) patriotyzm – rozumiany jako miłość do kraju, kultywowanie tradycji, historii, ale także jako postawy obywatelskie, zaangażowanie w kreowanie społeczności lokalnej, podejmowanie inicjatyw społecznych itp. Wyodrębniono także (Taraszkiewicz M., 2001, s.80) inteligencję historyczną, która skłania w naturalny sposób zainteresowania dzieci w stronę historii m.in. własnego kraju. Patriotyzmu nie da się nauczyć na lekcji, choć pokazywanie treści o dużym ładunku emocjonalnym, na pewno wesprze rozwój patriotyzmu. Jednak warto wyposażyć dziecko w wiedzę, co to znaczy być patriotą i co każdy z nas może zrobić dla swojej ojczyzny (inteligencja społeczna i interpersonalna)

15) poszanowanie dla innych kultur i tradycji – brak tolerancji bardzo często wynika albo z braku wiedzy – nie znam więc zachowuje dystans – lub z braku poczucia własnej wartości – czym jestem mniej pewny siebie, tym potrzebuje bardziej stałego, znanego środowiska. Stwarzając dzieciom okazję do poznania innych kultur (inteligencja werbalna- literatura, przyrodnicza – filmy, literatura, wycieczki, his-

toryczna – literatura, filmy, spotkania z ciekawymi ludźmi) lub wzmacniania poczucia własnej wartości (informacja zwrotna, działania oparte na mocnych stronach, sprawstwo) można w nich rozwijać poszanowanie dla innych kultur i tradycji.

Analizując postawy przewidziane do wspierania i rozwoju na I etapie edukacyjnym widać, że najczęściej opierają się one na inteligencji społeczno – emocjonalnej, co jest zresztą słuszne, ponieważ dydaktyka rozwija zainteresowania, wyposaża w wiedzę, a program wychowawczy ma na celu kreowanie postaw, które zawsze tworzą się w relacji z obiektem społecznym, sytuacją społeczną lub osobą/osobami.

Diagnostując postawy można dokonać tego na podstawie obserwacji zachowań - choć wtedy nie można zaobserwować intencji lub poprzez analizę deklaratywności zachowania w danej sytuacji i motywację do wyboru takiego zachowania, ale wtedy nie ma pewności, czy w trakcie wystąpienia danej sytuacji zadeklarowana postawa będzie zgodna z zachowaniem. Bardzo często treści nauczania są dla nauczycieli priorytetowe i ten obszar podstawy programowej nauczyciele realizują w stopniu bardzo wysokim – jest to obszar sprawdzany egzaminami zewnętrznymi, jednak kształtowanie postaw ostatnio jest trochę pomijane, warto jednak dbać o ich rozwój, szczególnie dzisiaj, kiedy wiedza się szybko dezaktualizuje, a o sukcesie dziecka decydują jego kompetencje z zakresu inteligencji społeczno – emocjonalnej.

5. SYTUACJE DIAGNOSTYCZNE

Wspominana już kilkakrotnie indywidualizacja wspierania procesu rozwoju nie odnosi się tylko do form pomocowych. Dotyczy również procesu diagnozy. Celem diagnozy jest ustalanie spójnego, głębokiego i pełnego obrazu funkcjonowania dziecka. Nauczyciel- diagnosta musi być jednak przygotowany na to, że w realizacji diagnozy będzie wykorzystywał różne warunki, środowiska i czas. Nie każda jednak sytuacja nadaje się do tego, aby uznać ją za diagnostyczną. Każda z sytuacji ma różną wartość diagnostyczną (WDS).

WDS – Wartość Diagnostyczna Sytuacji

Nauczyciel musi maksymalizować możliwość poznania dziecka sprawdzając, na ile sytuacja spełnia pięć kluczowych kryteriów definiujących wartościową sytuację diagnostyczną:

1. POJAWIENIE SIĘ CZYNNIKA - Na ile sytuacja w ogóle umożliwia pojawienie się czynnika dopingowanego [jednej z inteligencji] ?
2. CZYNNIKI ZAKŁÓCAJĄCE- Na ile w sytuacji mogą pojawić się czynniki zakłócające:
  - 2.1. CZYNNIKI ZAKŁÓCAJĄCE: ŚRODOWISKOWE - dotyczące warunków (np. kontekstu sytuacji, wpływu innych)
  - 2.2. CZYNNIKI ZAKŁÓCAJĄCE: BIO-PSYCHO-FIZYCZNE: dotyczące czynników (np. leki)
  - 2.3. CZYNNIKI ZAKŁÓCAJĄCE: OSOBOWE - dotyczące osoby (np. zmęczenie, choroba, stres)
3. MULTIINTELEGENCJA - Na ile sytuacja pozwala na przeprowadzenie diagnozy, w której jednocześnie może obserwować przejawy wielu inteligencji w tym samym czasie.
- 3.1. CZYNNIKI WYKLUCZAJĄCE: W tym zakresie na ile istnieje prawdopodobieństwo, że inteligencje się będą wykluczały?
4. CZYNNIKI DIAGNOSTYCZNE: Na ile sama sytuacja diagnostyczna lub sam diagnosta może przyczynić się pojawienia się zakłóceń w procesie diagnozy?
5. CZYNNIKI POPRZEDAJĄCE: Na ile można przewidywać, że sytuacja diagnostyczna będzie poprzedzona zdarzeniami, które mogą zakłócić wejście dziecka w sytuację diagnostyczną?

KKSD – Kryteria Konstrukcji Sytuacji Diagnostycznej.

Każda sytuacja diagnostyczna jest konstruktem wymagającym takiego przygotowania, aby w najlepszy możliwie sposób ujawniła się prezentowana wcześniej WDS.

Konstruowanie sytuacji od strony merytorycznej, aby była diagnostycznie użyteczna musi być przygotowana z uwzględnieniem przedstawionych poniżej sześciu wymiarów. Sytuacja może więc być [1] naturalna lub w jakiś sposób moderowana przez nauczyciela. Może dotyczyć [2] indywidualnego ucznia, pary lub grupy. W każdym z tych przypadków należy rozważyć [3] poziom trudności w jakiej znajdzie się uczeń lub uczniowie. Kolejny z wymiarów dotyczy ilość badanych [4] inteligencji. Należy przy tym pamiętać, że sytuacje wielokompetencyjne są ciekawsze diagnostycznie, ale jednocześnie wzrasta poziom ich trudności. W odniesieniu do trudności nauczyciel musi rozważyć, czy diagnostycznie zaproponować uczniowi sytuację [5] nową, czy taką, w której był już wielokrotnie. Ostatni z wymiarów dotyczy [6] aktywnego nauczyciela w sytuacji diagnostycznej.

Nauczyciel może być aktywnym uczestnikiem sytuacji diagnostycznej, należy jednak ustalić na ile jego działania wpływają na aktywność ucznia.

1. NATURALNA		MODEROWA
2. INDYWIDUALNA		GRUPOWA
3. O POZIOMIE KOMPETENCYJNYM WYŻSZYM		O POZIOMIE KOMPETENCYJNYM NIŻSZYM
4. JEDNOKOMPETENCYJNA		WIELOKOMPETENCYJNA
5. ZNANA		NOWA (co do kontekstu, co do treści)
6. BEZ UDZIAŁU NAUCZYCIELA		Z UDZIAŁEM NAUCZYCIELA

Tabela 1 „Kryteria budowania konstruktów diagnostycznych”

W budowaniu konstruktów diagnostycznych należy pamiętać, że nie są to wybory o typie „albo” – „albo” lecz bardziej wybory „w jakim zakresie”, „na ile”.

BRZEG SKALI		CHARAKTERYSTYKA
NATURALNA	MODEROWANA	Warunki można rozumieć jako naturalne w odniesieniu do np. klasy, zabaw na boisku, przerwy. W takich sytuacjach nauczyciel uzyskuje naturalne środowiska społeczne, kulturowe i fizyczne, w którym kompetencje mogą się pojawiać. Naturalność nie musi gwarantować siły z jaką kompetencje mogą się pojawiać. Sytuacje moderowane mogą być niekiedy bardziej użyteczne, prowokując do ujawnienia się kompetencji, na których nauczycielowo zależy. Sytuacje moderowane należy traktować jako eksperyment. Należy przy tym pamiętać, że warunki eksperymentalne mogą wpływać silnie zakłócająco.
NATURALNA	MODEROWANA	Warunki można rozumieć jako naturalne w odniesieniu do np. klasy, zabaw na boisku, przerwy. W takich sytuacjach nauczyciel uzyskuje naturalne środowiska społeczne, kulturowe i fizyczne, w którym kompetencje mogą się pojawiać. Naturalność nie musi gwarantować siły z jaką kompetencje mogą się pojawiać. Sytuacje moderowane mogą być niekiedy bardziej użyteczne, prowokując do ujawnienia się kompetencji, na których nauczycielowo zależy. Sytuacje moderowane należy traktować jako eksperyment. Należy przy tym pamiętać, że warunki eksperymentalne mogą wpływać silnie zakłócająco.

INDYWIDUALNA	GRUPOWA	W przypadku sytuacji grupowych należy zastanowić się na ile członkowie grupy mogą stanowić użyteczne tło lub partnerów dla obserwowanego dziecka. Umieszczenia dziecka wśród partnerów kompetencyjnie słabszych lub silniejszych może sprzyjać lub ograniczać pojawienie się interesujących nauczyciela kompetencji. Inną ważną kwestią jest „siła” partnerów interakcji, ich kompetencje społeczne oraz ilość członków grupy. Odmianą kryterium „indywidualna” – „grupowa” może być działanie „w parze”
O POZIOMIE KOMPETENCJI NIŻSZYM	O POZIOMIE KOMPETENCJI WYŻSZYM	Niezwykle znaczenie ma zwłaszcza umieszczenie dziecka w środowisku, w którym inni uczestnicy mają wyższe kompetencje. Nauczyciel uszykuje możliwość przyjrzenia się na ile dziecko uczy się.
JEDNOKOMPETENCYJNA	WIELKOKOMPETENCYJNA	Przygotowanie konstruktów, który obejmowałby badanie tylko jednej kompetencji. Z drugiej strony przygotowanie rozwiązania koncentrującego się na jednej kompetencji pozwala dokładnie przyrzeć się w jaki sposób kompetencja jest realizowana i w jaki sposób jej wykonania zmieni się w zależności od kontekstu. Badanie wielokompetencyjne z kolei pozwala na skrócenie czasu badania i ustalenie relacji pomiędzy kompetencjami, współzawisłość kompetencji.
ZNANA	NOWA	Sytuacje dziecku znane są postrzegane jako bezpieczne, naturalne, które nie wywołują lęku. Mogą jednak istnieć sytuacje tak zrutynizowane, że dziecko zachowania będzie realizowało w standardowy sposób. Inne, nowe sytuacje pozwalają zobaczyć na ile kompetencja jest zinternalizowana realizując się niejako niezależnie od sytuacji.
BEZ UDZIAŁU NAUCZYCIELA	Z UDZIAŁEM NAUCZYCIELA	Należy rozważyć na ile nauczyciel powinien uczestniczyć jako strona aktywna w procesie diagnozy. W skrajnym przypadku udział może polegać jedynie na stworzeniu warunków, w drugim na czynnym współdziałaniu jako partner. W tym drugim przypadku nauczyciel silnie ogranicza swoją rolę niezaangażowanego obserwatora.

Tabela 2. Kryteria budowania konstruktów diagnostycznych - charakterystyka

Sytuacyjne konteksty sytuacyjnej diagnozy inteligencji wielorakiej

Przygotowanie diagnozy może wymagać od nauczyciela podjęcia decyzji o wyborze konkretnej sytuacji, które spełnia kryteria budowania konstruktów diagnostycznych (Tabela 2). Nauczyciel może korzystać przy tym aż z dziesięciu dostępnych sytuacji, które występują w środowisku szkolonym. W zamieszczonej poniżej tabeli przedstawiono krótką charakterystykę każdej z sytuacji diagnostycznych, wraz z podaniem kluczowych zalet i ograniczeń. Warto zauważyć, że wybór nie musi ograniczać się do jednej sytuacji. Zaleca się, aby obserwacja była dokonywana nawet w trzech sytuacjach, co może umożliwić realizację kompetencji w różnych kontekstach.

SYTUACJA DIAGNOSTYCZNA	CHARAKTERYSTYKA	KLUCZOWA ZAleta	KLUCZOWE OGRANICZENIE
1. ZAJĘCIA DIAGNOSTYCZNE	<ul style="list-style-type: none"> • specjalistyczne przygotowane i realizowane • forma eksperymentu • specyficznie dobrana 	silnie na stawiona na specyficzne potrzeby indywidualne, grupy	pracochłonna
2. REALIZACJA ZADAŃ FORMALNYCH PODCZAS LEKCJI	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie lekcji jako naturalnego środowiska diagnostycznego • możliwość obserwowania tej samej inteligencji u wielu uczniów jednocześnie 	możliwość obserwacji wielu uczniów jednocześnie	konieczność zaangażowania obserwatorów (rozdzielenie funkcji prowadzącego i diagnosty)
3. REALIZACJA ZADAŃ NIEFORMALNYCH (SPOŁECZNYCH) PODCZAS LEKCJI	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie lekcji jako naturalnego środowiska diagnostycznego • możliwość obserwowania tej samej inteligencji u wielu uczniów jednocześnie 	możliwość obserwacji wielu uczniów jednocześnie	konieczność zaangażowania obserwatorów (rozdzielenie funkcji prowadzącego i diagnosty) konieczność moderowania działania uczniów mniej społecznie aktywnych
4. ODPOWIEDZI PRZY TABLICY	<ul style="list-style-type: none"> • naturalny stresor • możliwość indywidualizacji diagnozy 	możliwość dokładanej diagnozy w kontakcie bezpośrednim	zbyt wysoki stres / ekspozycja społeczna jako czynniki silnie zakłócające wykonanie
5. ZAJĘCIA INTEGRACYJNE / LEKCJA WYCHOWAWCZA	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość projektowania • wprowadzanie zmian sytuacyjnych 	możliwość dokładanej diagnozy w odniesieniu do grupy w bardziej swobodnej atmosferze	konieczność moderowania działania uczniów mniej społecznie aktywnych
6. ZAJĘCIA WF	<ul style="list-style-type: none"> • tylko w odniesieniu do wybranych inteligencji 	naturalna i pozbawiona kontroli	silnie zależna od dobranego rodzaju aktywności

7. PRZERWY	<ul style="list-style-type: none"> • umożliwia obserwację w warunkach o specyficznym kontekście 	naturalna i pozbawiona kontroli	mało sterowalna co do typu aktywności krótki czas
8. WYCIEZKI	<ul style="list-style-type: none"> • umożliwia obserwację w warunkach o specyficznym kontekście 	naturalna i pozbawiona kontroli	konieczność zaangażowania obserwatorów (rozdzielenie funkcji prowadzącego i diagnosty) konieczność moderowania działania uczniów mniej społecznie aktywnych
9. IMPREZY / UROCZYŚCIOC SZKOLNE	<ul style="list-style-type: none"> • umożliwia obserwację w warunkach o specyficznym kontekście 	możliwość obserwacji wielu uczniów jednocześnie	zbyt wysoki stres / ekspozycja społeczna jako czynniki silnie zakłócające wykonanie
10. SPECJALISTYCZNE ZAJĘCIA DODATKOWE	<ul style="list-style-type: none"> • specjalistyczne przygotowane i realizowane • forma eksperymentu • specyficzenie dobrana 	silnie na stawiona na specyficzne potrzeby indywidualne, grupy	pracochłonna

Tabela 3 Charakterystyka sytuacji diagnostycznych w kontekście edukacyjnym (szkolonym)

Poniższa tabela umożliwi samodzielne rozważenie pomiędzy konstruktami, a realnymi sytuacjami diagnostycznymi.

	NATURALNA	INDYWIDUALNA	O POZIOMIE KOMPETENCJI NIŻSZYM	JEDNOKOMPETENCYJNA	ZNANA	BEZ UDZIAŁU NAUCZYCIELA
	MODEROWANA	GRUPOWA	O POZIOMIE KOMPETENCJI WYŻSZYM	WIELKOKOMPETENCYJNA	NOWA	Z UDZIAŁEM NAUCZYCIELA
1. ZAJĘCIA DIAGNOSTYCZNE						
2. REALIZACJA ZADAŃ						
3. ODPOWIEDZI PRZY TABLICY						
4. ZAJĘCIA INTEGRACYJNE / LEKCJA WYCHOWAWCZA						
5. ZAJĘCIA WF						
6. PRZERWY						
7. WYCIECZKI						
8. IMPREZY / UROCZYSTOŚCI SZKOLNE						
9. SPECJALISTYCZNE ZAJĘCIA DODATKOWE						

Tabela 4 Tabela wyboru sytuacji diagnostycznych z uwzględnieniem konstruktów

Projektując sytuacje diagnostyczne należy również pamiętać, że sytuacje nie mają równej „mocy” ujawniania badanej inteligencji. W niżej przedstawionej tabeli zestawiono wszystkie typy inteligencji wraz z sytuacjami diagnostycznymi, z których nauczyciel może skorzystać. Wartość „3” oznacza, że sytuacja silnie sprzyja ujawnianiu się inteligencji, „1” z kolei słabo. Przeglądając podsumowania w wierszach łatwo zauważyć, że inteligencje: „językowa”, „cielesno-kinestetyczna”, „interpersonalna”, „intrapersonalna” mogą być nad reprezentowane w diagnozie i nauczyciel może korzystać z bardzo wielu sytuacji, w których mogą być diagnozowane. Po drugiej stronie znajduje się inteligencja „przyrodnicza”, dla której trzeba wręcz stworzyć „sztuczne warunki”, aby się ujawniła.

Przyjrzyjmy się teraz sytuacjom diagnostycznym na podstawie podsumowania wartości w kolumnach. W tym przypadku wyniki są bardziej zrównoważone, jednak i tu „10. specjalistyczne zajęcia dodatkowe” i „8. wycieczki” mają największą użyteczność z perspektywy jednoczesnej diagnozy wielu inteligencji.

typ inteligencji	kluczowe komponenty	1. ZAJĘCIA DIAGNOSTYCZNE	2. REALIZACJA ZADAŃ FORMALNYCH PODCZAS LEKCJI	3. REALIZACJA ZADAŃ NIEFORMALNYCH (SPOŁECZNYCH) PODCZAS LEKCJI	4. ODPOWIEDZI PRZY TABLICY	5. ZAJĘCIA INTEGRACYJNE	6. ZAJĘCIA WF	7. PRZERWY	8. WYCIECZKI	9. IMPREZY / UROCZYSTOŚCI SZKOLNE	10. SPECJALISTYCZNE ZAJĘCIA DODATKOWE	MOC INTELIgENCJI DO UJAWNIENIA
logiczno-matematyczna	Wrażliwość oraz zdolność do dostrzegania wzorców logicznych lub liczbowych; zdolność prowadzenia długiego ciągu rozumowania.	3	3	2	3	2	1	1	2	2	3	22
językowa	Wrażliwość na dźwięk, rytmy i znaczenie słów; wrażliwość na różne funkcje języka.	3	3	3	3	3	3	2	3	3	3	29
przyrodnicza	Wrażliwość na różnice pomiędzy gatunkami; zdolność do subtelnej interakcji z żyjącymi stworzeniami.	1	1	1	1	1	1	2	3	2	2	15
muzyczna	Wrażliwość na rytmy, wysokość i barwy dźwięków, ich rozumienie i zdolność do tworzenia; rozumienie form ekspresji muzycznej.	3	3	1	3	3	2	2	3	3	3	26

przestrzenna	Umiejętność trafnego postrzegania świata wzrokowo-przestrzennego i analizowania swoich pierwotnych percepcji.	2	2	2	1	3	3	3	3	3	3	25
cielesno-kinestetyczna (ruchowa, motoryczna)	Umiejętność kontrolowania własnych ruchów ciała i zręczność w radzeniu sobie z przedmiotami.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
Interpersonalna (społeczna)	Umiejętność dostrzegania i właściwego reagowania na nastroje, temperament, motywacje i pragnienia innych ludzi.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
Intrapersonalna (intuicyjna)	Dostęp do własnych uczuć, umiejętność ich rozróżniania oraz polegania na nich przy kierowaniu zachowaniem; znajomość własnych mocnych stron, słabości, pragnień i inteligencji.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
KTÓRE Z SYTUACJI SĄ NAJBARDZIEJ WARTOŚCIOWE DIAGNOSTYCZNIE		21	21	18	20	21	19	19	23	22	23	

BIBLIOGRAFIA:

- N.Brande. 6 filarów poczucia własnej wartości. Wyd. JK. Łódź 2010
- A. Hankała, Zastosowanie wiedzy psychologicznej o rozwoju człowieka w nauczaniu i wychowaniu[w:] Wiedza z psychologii człowieka w praktyce społecznej, B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.), Poznań 2002,
- F. L. Ilg, Louise Bates Ames, Sidey M.Barker, Rozwój psychiczny dziecka od 0 do 10 lat, GWP Gdańsk 1994
- A. Kopik, M. Zatorska. Wielorakie podróże –edukacja dla dziecka, Kielce 2010
- Z. Kwieciński ,B. Śliwerski [red] . Pedagogika. Podręcznik akademicki. Tom II. PWN, Warszawa 2010
- D.S.Ridley, B.Walther. Jak nauczyć dzieci odpowiedzialności. GWP, Gdańsk 2005
- B. Rocławski, Nauka czytania i pisanie, Glottispol, Gdańsk 2000.
- C.Rose, M.Taraszkiewicz. Atlas efektywnego uczenia (się),Wyd Transfer Learning Solutions Sp. z o.o, Gdańsk 2010
- N.Sillamy. Słownik psychologii. Wyd Książnica, Katowice 2002
- E.Smak, S. Włoch. Pedagogika kreatywna wyzwaniem edukacji XXI wieku.Wyd. Uniewrsytetu Opolskiego, Opole 2010
- M.Spitzer. Jak uczy się mózg. PWN, Warszawa 2007,
- M.Taraszkiewicz. Jak uczyć jeszcze lepiej, Wyd Akra, Poznań 2001
- M.Żylińska. Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi. Wyd. Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013,
- Dz. Ust. Rzeczypospolitej Polskiej Warszawa, dnia 18 czerwca 2014r. poz. 803 ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 30 maja 2014 r.
- M. Zatorska A. Kopik WIELOINTELIGENTNE ODKRYWANIE ŚWIATA
PROGRAM EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

ZAŁĄCZNIK A

DIAGNOZA INDYWIDUALNA
KOMPETENCJI WYJŚCIOWYCH
DLA UCZNIA

7	POZIOM 1			POZIOM 2			POZIOM 3			POZIOM 4			POZIOM 5		
	niewystarczający			brzegowy			rozwojowy			standardowy			ponadstandardowy		
DIAGNOZA INDYWIDUALNA KOMPETENCJI WYJŚCIOWYCH DLA UCZNI	<p>Działania poniżej oczekiwanego minimum w zakresie kompetencji. Występują jedynie fragmentaryczne zachowania świadczące o kompetencji. Występuje bardzo duża różnica pomiędzy oczekiwanym minimum działania, a bieżącym wykonaniem.</p>														
IMIĘ I NAZWISKO	Osiąga minimum działania w zakresie kompetencji. Działania samodzielnie lub nauczyciel interweniuje w wyjątkowych sytuacjach. Uczeń pracuje dłużej w celu osiągnięcia wyniku.														
ROK SZKOLNY	Realizacja kompetencji zbliża się do minimum, a w niektórych zakresach osiąga minimum. Uczeń wymaga stałej pomocy w realizacji kompetencji. Przy pomocy nauczyciela osiąga oczekiwane minimum.														
KLASA	Osiąga standard działania wyższy od oczekiwanego w wybranych zakresach lub wszystkich. Eksperymentuje z działaniami reprezentującymi wyższy poziom kompetencji.														
ASPEKT	I ROK	II ROK	III ROK	I ROK	II ROK	III ROK	I ROK	II ROK	III ROK	I ROK	II ROK	III ROK	I ROK	II ROK	III ROK
A >	KOMPETENCJA: umiejętność pracy zespołowej														
B >	bierze udział w zabawach i wspólnych działaniach zespołowych														
C >	stara się przestrzegać ustalonych zasad														
D >	przyjmuje wyznaczone role, wykonuje zadania zgodnie ze wskazaniami														
E >	czuje się bezpiecznie w grupie, wykazuje inicjatywę														
	dostrzega sens pracy w grupie, jest gotowy zryzygnować ze swoich celów na rzecz grupy, poszukuje płaszczyzny porozumienia														

ZAŁĄCZNIK B

DIAGNOZOWANIE MOŻLIWOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI UCZNIÓW

zestawienie zbiorcze dla klasy

